

О неким основним појмовима и изворима наше војне мисли

ВОЈНО ДЕЛО 6/1998.

Генерал-лајтнант *Душан Кведер*

... *Војна наука.* Наука, у најширем смислу речи, као један од видова друштвене надградње, обухвата цео низ научних грана које су се развиле у самосталне науке и које се, по својој сродности, предмету и методу, могу сврстати у специјалне групе, као на пр.: друштвене науке (политичка економија, наука о држави, итд.), техничке науке (грађевинарство, металургија, итд.), медицинске науке (анатомија, физиологија, итд.) и томе слично. Тако исто постоји низ наука које се односе на војну делатност и које можемо сврстати у војне науке.

У групу војних наука, или простије у војну науку, спада наука о рату, односно ратна наука, као главни, водећи елеменат. У смислу науке о рату код нас је уобичајено да се употребљава термин „војна наука“, у ужем смислу речи, што, по нашем мишљењу, није прецизно, ако узмемо у обзир да израз „војни“ претставља појам шири од појма „ратни“ који се односи само на рат.

Као што између науке не постоје и не могу да постоје строге границе, пошто се оне између себе преплићу, тј. елементи једних улазе у друге и обратно, тако и војне науке, у већој или мањој мери, садрже и елементе осталих (друштвених, техничких, природно-математичких, итд.) наука. Неке од војних наука се чак у целости ослањају на поједине науке из других група и у суштини претстављају једну од варијанти тих наука, као на пример: војна географија, војна топографија, фортификација, разне науке о изградњи ратне технике, балистика, војна педагогија и методика обуке, итд.

Између науке о рату и осталих војних наука постоји тесна повезаност и међусобна условљеност. Остале војне науке, а у првом реду наука о ратној техници, битно утичу на поставке науке о рату својим открићима и проналасцима. С друге стране, поставке и захтеви науке о рату утичу на развитак и правац осталих војних наука.

У групу војних наука, односно у војну науку, спада такође војна историја. Војна историја, која са своје стране претставља уједно и део опште историје човечанства, у ствари обухвата низ наука, односно научних дисциплина од којих су основне: Историја ратова, која проучава развитак ратова и ратних догађаја и Историја ратне вештине, која се бави проучавањем еволуције метода борбених дејстава. Те две основне дисциплине, које су се развиле у самосталне науке, тесно су везане једна

за другу, као што је пракса везана са теоријом, те се, обично, и проучавају заједно. Поред тога, свака од војних наука има своју историску дисциплину, као, на пример, историја артиљерије (тактика и техника), итд.

Наука о рату је наука о припреми народа и државе за рат, о вођењу рата и његовом обезбеђењу свим изворима и снагама државе, које јој политика ставља на расположење. Наука о рату се дели на три саставна дела: стратегију, оперативу и тактику, од којих свака претставља науку за себе.

Рат је продужење политике насилним средствима. Али ту дефиницију не треба схватити тако да је рат само продужење политике, коју су до избијања ратних дејстава водиле државе које су ступиле у рат; њу треба схватити и тако да је рат продужење политике коју и у току ратних дејстава воде државе међу собом. То значи да рат у целости зависи од политике владајуће класе у држави.

Политику делимо на политичку стратегију и политичку тактику. Однос између политике и рата, на тај начин, добија свој одраз у зависности њихових главних саставних делова, тј. ратне стратегије од политичке стратегије.

Конкретно: пошто савремени рат неминовно захтева ангажовање целокупних економских и морално-политичких снага народа и држава, природно је да се и ти фактори морају одражавати у науци о рату. Баш због тога се наука о рату у многоме приближава групи друштвених наука. Економска и морално-политичка питања, која, иначе, сама за себе, припадају посебним наукама, улазе истовремено, са одређеним својим поставкама, као интегралан део у ратну науку. Међутим, та питања не улазе и не могу да улазе у науку о рату као посебне дисциплине, одвојене и изоловане од других чисто војних питања. Економска и морално-политичка питања преплићу се са свим војним питањима, чине са њима дијалектичку целину како у науци о рату уопште, тако и у њеним саставним деловима – стратегији, оперативи и тактици. У савременим условима не можемо да замислимо да економска и морално-политичка питања претстављају делове само науке о рату уопште, а да не улазе као саставни делови у њене елементе – стратегију, оперативу и тактику. Или, конкретније речено: питања економске и морално-политичке природе, уколико се она тичу рата, данас не спадају само у делокруг највишег државног и војног руководства, које се бави општим проблемима рата, већ морају претстављати битни, интегрални део свих анализа и одлука руководиоца који решавају проблеме стратегије, оперативе и тактике. Стратегија је, на пример, већ давно изашла из оквира „чисте стратегије“, која се бави искључиво војним, „професионалним“ проблемима ван економских и морално-политичких елемената ситуације. То важи, иако у мањој мери, за оперативу, па чак и за тактику.

Наука о рату се састоји из две главне компоненте: теориског дела – теорије рата и примењеног дела – ратне вештине, тј. вештине примене теорије рата на пракси. Компоненте науке о рату конкретно долазе до

изражаја у њеним саставним деловима – стратегији, оператици и тактици. Оне имају своју теорију стратегије, теорију оператике и теорију тактике, а у својој примени изражавају се у стратегиској, оперативној и тактичкој вештини.

Теорија рата или ратна теорија. Свака наука има свој теориски део који истражује, уопштава и излаже збир закона, начела и поступака, којима су подређене све појаве из одређене области природе или друштва. Према томе, и наука о рату има свој теориски део, теорију рата, која истражује, уопштава и излаже опште законе, начела и поступке из области рата, или, конкретније, припреме и извођења ратних дејстава. У својим саставним деловима теорија рата се изражава у теорији стратегије, теорији оператике и теорији тактике.

Међутим, у историји развитка војне мисли нису сви идеолози и све армије признавали ратној вештини карактер науке, па према томе, и нису признавали вредност и оправданост теорије рата. Потцењивањем научног метода у ратној пракси долазило је чак и до његовог одрицања, признавања само ратне вештине, ратне умешности као продукта делатности генија и талента, као продукат интуиције и воље војсковођа. Та су схватања резултат разних идеалистичких, субјективистичких и волунтаристичких погледа на свет оних идеолога који, не признавајући науку о друштву, преносе тај поглед и на војно дело, не признавајући му карактер науке. Природно је, да таква штетна схватања, отсуство сваке научне анализе, неминовно доводи до авантуризма у вођењу рата.

Ми смо далеко од тога да потцењујемо и умањујемо стварну улогу коју војсковође, војни руководиоци, њихова умешност, иницијатива и воља играју у ратној пракси. Исто тако би неправилно било сматрати да се вођење рата своди на просто, механичко, извршавање закона, правила и научних норми теорије рата.

Марксистички филозофски материјализам нас учи да историја друштва и савремени друштвени живот нису збир случајности нити производ само идеја, интуиције и воље појединих „великих“ личности, већ да проучавање друштва и његове историје претставља науку, ништа мање егзактну од осталих, на пример, природних наука. Према томе, и рат, као нека врста комбинације друштвених и техничких проблема (пошто у њему учествују и људи и техника), има своје законитости, које постоје у друштву и у техници. Те законитости, сложене и разгранате, безусловно постоје и могу се упознати и теориски уопштити, упркос тога што су појаве у ратној пракси у разним околностима тако разнообразне и богате по својим формама. Насупрот схватањима многих буржоаских идеолога, који су се, додуше, докопали до материјалистичког схватања научног карактера ратне теорије, али који метафизички гледају на њене законе и начела као на вечне и непроменљиве, дијалектички метод посматра те законе и начела у њиховом настајању, развитку, мењању и ишчезавању.

Ратна вештина. Ниједна се наука не изражава и не исцрпљује само у својој теорији. Ако би наука постојала само ради теорије, онда не би

имала ни свог оправдања, јер никоме не би била потребна. Свака теорија, да би била наука, постоји ради своје примене у пракси. Према томе, и наука о рату, односно њена теорија – теорија рата, постоји ради праксе, ради своје примене. Уколико о свакој науци можемо рећи да се састоји из две компоненте – из теориског и примењеног дела – утолико то можемо рећи и о науци о рату, јер и у њој видимо њен теориски део – теорију рата и њен примењени део – ратну вештину.

Било би вулгарно, механистички, тако схватити однос између теорије и примене, односно између теорије рата и ратне вештине, као да тобоже људска мисао најпре ствара и оформљује теорију, коју после, као готову човек примењује у пракси. Стварно, процес развитка теорије и примене претставља дијалектичку целину, чији елементи условљавају један другог и непрестано упливишу један на другог. Историски, прва ступа на позорницу ратна вештина. Из ње људска мисао изводи теориске закључке, проналази у њој законитости које примењује у даљој пракси, да би се њоме опет обогатила за нове теориске закључке, итд. Због тога су и закони, начела и поступци теорије рата, одређене историске етапе, правилни и корисни само у оној мери, уколико су у сагласности и уколико се заснивају на најновијим ратним искуствима. Теорија је утолико истинита, правилна и корисна, уколико се подудара са искуствима своје примене у пракси.

За разлику од других наука чије се теорије налазе у процесу непрекидне примене у пракси, и обрнуто, чија примена, увек, у вишој и савршенијој форми, непрестано обогаћује и развија теорију, наука о рату није у стању да непрекидно проверава и обогаћује своју теорију у ратној пракси. Због тога се и развитак науке о рату, њене теорије и њене вештине, врши у скоковима, од рата до рата. Да се не би у размацима између ратова нашла у стагнацији, теорија рата проналази средства у облику експеримената, ратних игара, маневара и томе слично, да би у њима проналазила и проверавала нове поставке и уз научне анализе и теориске комбинације задржала континуитет свога развитка.

Дакле, ратна пракса је сврха науке о рату, теорије рата. Теорија рата претвара се у ратну праксу преко ратне вештине, битне компоненте науке о рату. Вештина примењивања теорије рата у пракси претпоставља не само дубоко знање теорије, него и велику умешност у коришћењу теориских поставки за потребе конкретне ситуације. У ратној вештини долазе до изражаја високи квалитети ратника – знање, умешност, сналажљивост и воља.

Карактер науке о рату. Већ давно у историји човечанства наука је прешла границе између појединих народа и држава и постала је заједничка тековина и заједничко добро читавог човечанства. „Наука је општељудска“. Данас се не може замислити нека ограничена национална наука, која би била заснована само на свом властитом националном искуству и проналасцима. То исто важи и за науку о рату, у првом реду за њену теорију, за теорију рата. И она је заједничка својина

читавог човечанства, јер тековине једног народа врло брзо постају својина и осталих народа. На то не може битно утицати чак ни чињеница што поједине државе љубоморно крију своје проналаске и искуства путем најстрожијих мера чувања војних тајни.

Међутим, то не значи да је степен развика науке о рату и њена форма једнака код свих народа. Поготово то важи за практичан, примењени део науке о рату, за вештину примењивања теорије рата у пракси. Вештина примењивања теорије у пракси, примена науке, увек зависи од специфичних погледа на свет и конкретних историских, географских, економских, морално-политичких и других услова сваке земље. Због тога наука о рату, као општељудска својина, у својој примени, у појединим земљама, добија свој специфичан карактер: поготово ратна вештина, па према томе и њени саставни делови, стратемиска, оперативна и тактичка вештина, који поред својих општих, заједничких начела, добијају и своја специфична начела својствена појединим државама. Та специфична начела, на која наилазимо у војној науци у разним државама, у разним историским периодима, детерминисана су разним војним идеологијама и војним доктринама армија и држава.

Овде се постављају два питања.

Прво: да ли, и у којој мери, учења савремених буржоаских армија имају карактер науке? Анализом тих учења, чак и на први поглед, дошли бисмо до закључка да бисмо погрешили, ако их једноставно и у целости прогласимо за ненаучна. У њима се може наћи низ начела и поставки које су данас заједничке готово свим армијама света, а у многим гранама војних наука код њих су постигнути чак и крупни научни успеси и открића. Према томе, по извесним својим елементима њихово учење безусловно носи научни карактер. Међутим, по својим основним концепцијама, које извиру, у првом реду, из методологије њихове војне идеологије, то учење не може имати научни карактер, већ се претвара у псеудо-науку.

Друго: ако је наука општељудска својина, у којој се мери може говорити, на пример, о нашој, совјетској, америчкој науци о рату? Опште законитости војног дела данас су свуда исте. Међутим, као што опште у стварности постоји само кроз појединачно, тако се и опште законитости војног дела појављују кроз специфичне – нашу, совјетску, америчку, итд. – науке о рату.

Војна идеологија. Примена сваке науке у праксу и руководећа начела те примене у свакој појединој држави зависе, у првом реду, од идеологије руководеће класе у дотичној држави, од њеног погледа на свет. То важи за све, а у првом реду за друштвене науке, па, према томе, и за науку о рату. Онај део идеологије, тј. погледа на свет одређене класе, који се односи на војно дело, назива се војна идеологија. Односно, другим речима, војна идеологија је примена општих друштвено-политичких погледа на посебно подручје, на подручје војног дела. Према томе и војна идеологија је продукат одређених социјално-

-економских односа унутар друштва и господства одређене класе, и претставља специфичну форму друштвеног сазнања, одраз друштвеног бића. Њен предмет, објекат, је војно дело у најширем смислу речи.

Војна идеологија задира у сва принципијелна питања војног дела, конкретно, у питања науке о рату. Она решава питања карактера рата, карактера и основних проблема изградње армије, основних ратних задатака државе, основних начина њиховог решења, итд.

Владајућа војна идеологија главни је елемент који у науку о рату сваке земље уноси црте специфичности. Истовремено и наука о рату, њен развитак, њена открића и проналасци испољавају јак утицај на војну идеологију и упливишу на њене поставке. Војна идеологија одређене земље може бити правилна, не само ако одговара општим историским перспективама развика друштва, него и ако је у складу са законима теорије рата и ратне вештине, научног предвиђања карактера будућег рата и тенденција у развика ратне технике и оружаних снага. Војна идеологија, дакле, црпи своје поставке и у теорији рата и у ратној вештини, дајући им истовремено јединствену усмереност.

Свака војна идеологија, као и сваки поглед на свет, има изричито класни карактер. У савременим условима поделе друштва на две основне класе – пролетаријат и буржоазију, војна идеологија може бити само: пролетерска, прогресивна војна идеологија, која се заснива на марксизму–лењинизму и његовој филозофији, на дијалектичком материјализму, и буржоаска, реакционарна, која почива на идеалистичком погледу на свет. Унутар те принципијелне поделе постоји и мноштво разних варијаната у сагласности са сложенем класном структуром и историским развојем савременог друштва.

Пролетерска војна идеологија је једна и јединствена, као што је један и јединствен и марксистичко–лењинистички поглед на свет. Размишљање, које се данас појављује у погледима на војно дело између наше земље и Совјетског Савеза, не своди се, дакле, на то да постоји једна посебна совјетска и једна посебна наша пролетерска војна идеологија, већ на то, да наша земља, као претставник доследног марксистичко–лењинистичког погледа на свет, данас изграђује доследну пролетерску војну идеологију, док Совјетски Савез, идући путем ревизионизма, уноси у њу буржоаске погледе на свет.

Наша Партија је у идеолошкој борби против ревизионизма већ много допринела за изградњу пролетерске војне идеологије, која одговара садашњем стадију историског развика друштва. Наш је задатак да продужимо теориска истраживања на том пољу и да допринесемо свој удео на изградњи пролетерске војне идеологије, пошто је то први и најважнији предуслов за правилност поставки наше војне доктрине и науке.

Војна доктрина. Под војном доктрином требало би подразумевати збир оних начела према којима се наука о рату прилагођава потребама одређене армије с обзиром на конкретне и специфичне историске,

географске, економске, морално-политичке и друге услове и могућности те земље и ратне традиције њене армије.

Између војне идеологије и војне доктрине постоји тесна повезаност и зависност (условљеност). Војна доктрина уствари претставља конкретизацију и примену опште, класне војне идеологије на конкретне, специфичне услове одређене земље. Војна идеологија руководеће класе провејава читаву војну доктрину армије. Зато пролетерска војна идеологија мора да прожима читаву нашу војну доктрину, јер без тога не може бити говора о правилној оцени свих националних специфичности земље и њиховог утицаја на конкретизацију поставки науке о рату, њене теорије, а поготово њене вештине, на наше специфичне услове.

Војна доктрина својим начелима провејава целокупну науку о рату одређене земље, тј. њену стратегију, оперативку и тактику, дајући им специфичан, национални карактер, тј. она уноси црте специфичности у све поставке науке о рату, од општих питања стратегије до тактике најнижих јединица. Према томе, стратегија, оперативка и тактика разних армија, поред заједничке основе, имају и низ посебних, специфичних црта и одлика...